

Sožitje umetnika in domovine

Andrej Jemec: Moja domovina (Utrip življenja), 2015

✍ Milček Komelj

Slovenska domovina na sliki Andreja Jemca je zajeta kot intenziven utrip nemirnega življenja. Kvišku priraščajoča kompozicija živo gomazi v hlastno nakopičenih barvnih nanosih, ki se izživljajo v ekstaticnosti svoje radoživosti. Da nemirna celota ne razpade, ampak se v svoji gibljivosti sproti konstituira, pa njene segmente povezuje in prežema sunkovito zveržena risarska konstrukcija, ki enako oznanja en sam nemir, zaznamujoč življenjsko rast.

Podoba nasičeno utripa v sijočih barvah, duhovni in zračni modrini ter rdečkastih in rumenkastih tonih, ob teh pa se v svojih pobliskih kot barva narave oglašča tudi zelenina. Značilno je, da je umetnik pred leti enako naslovil že sliko, ki bolj idilično živi v ritmičnem objemu pretežno zelenih pokrajinskih valov, spominjajočih na mehko razgibano gričevje. Izraz najnovejše »domovinske« slike pa temelji na sunkovitejši energičnosti, na »naturalističnem« vitalizmu vodá in zelenine, vsaj toliko pa tudi na prebliskih nenehno spreminjajočega se življenja sodobne civilizacije.

Taka umetnikova domovina je v svojem izhodišču njegovo ustvarjalno življenje samo po sebi, saj ga poganjata eksistencialni utrip in tudi v naslovu slike oživljena budna zavest o njem (umetnikove značilno nemirne linearne risbe so videti kot sunkovito natelektreni kardiogrami); že zato v njem vedno vse drhti. Umetnikova domovina je brezbrežen svet, hkrati pa je v

njem intimno zajeta država Slovenija, ki ji slikar posveča posebno skrb že od njenega nastajanja dalje, zlasti v risbah in grafikah, s katerimi je spremljal naše osamosvajanje ter zgostil njeno ime v dominantno črko S ali ga na dnevniških risbah z veliko ljubeznijo večkrat tudi v celoti izpisal; že na njih pa včasih pod nebom zaslutimo trikotniške obrise prišiljenih gora, kakršni zaokrožajo tudi obzorje pričujoče slike, na kateri se nam pred očmi zvrsti še cel orkester razmerij in aluzij, ki so težko natančneje opredeljivi. Levo spodaj med drugim zaslutimo trak sijoče reke, ki jo premoščajo mostovi, obrisi pod belkastim skladom desno zgoraj se spreminjajo v slutnjo sfinge, ki bdi nad nami in nam prikriva usodo, vse skupaj pa oznanja živo spremenljivost stalnega prerajanja in razkrajanja.

Umetnik zre na tako krajinsko panoramo iz izrecno duhovne razdalje in hkrati s čutnostjo svojih zaznav ter hlastnostjo impulzivnih gest vanjo razdaja svojo lastno življenjsko napetost in ustvarjalno moč. Med barvnimi utrinki, ki mu polzijo in se razsipavajo ali pljuskujejo po tkivu slike, pobliskava nenehno dogajanje, ki pa ni topografsko opredeljeno, kaj šele ilustrativno konkretizirano, marveč je izraženo le v svojem bistvu in zato hkrati odmaknjeno in vseobsegajoče. Ob pogledu na tako prizorišče se nam lahko v spominu oglašijo celo sunkoviti ritmi Župančičevih verzov, v katerih ljudje pod sonci, ki merijo čas, vzklikajo: »Mi pa pod njimi se bijemo, vijemo, / sijemo, gasnemo, / škodimo, hasnimo, / ... / vriskamo, jočemo - / hočemo, hočemo,« pa četudi iz umetnikove »panoramske« perspektive na sliki ni videti ljudi, kolikor ne razberemo njihove prikrita navzočnosti v konfiguracijskih pregibih izrisanih silhuet.

V Jemčevi umetnini, ki je v svojo pogled vsrkala prizorišče, v katerem drhti v nadrobnostih sicer nerazviden življenjski vrvež, je moč zaslutiti prav tako upanje in hotenje človeštva. Ob misli na Župančiča je mogoče še dodati, da je panoramo slovenske narave podobno dinamično doživljal tudi pesnikov prijatelj Rihard Jakopič, ki jo je dojemal izrazito mistično, kompozicijo pa mu je usmerjalo in s svojim utripanjem uravnoteževalo predvsem barvno oziroma svetlobno sozvočje. Tako kot njegove spevno mehkejšie slike so dinamično raznihane tudi kompozicije Andreja Jemca, čigar ustvarjalni svet je prav tako trajno 'vzvibriran', ne glede na dejstvo, da je njegova kubična in pogosto prefinjeno prikrita arhitektonska konstrukcija hkrati ostrejšie ogrodje, ki s svojo likovno pisavo impulze strastnih barv predvsem ritmično sunkovito usmerja, ne da bi jih spokojno umirila.

Rihard Jakopič je v svojem kozmično presijanem delu prehajal tudi v likovno abstrakcijo ter združeval barvit videz, čustveno občutenje in poduhovljeno doživljanje, zato je bil lahko hkrati impresionist in ekspresionist, usmerjen tudi v simbolične vizije gorenjskih gorá nad ožarjeno in zvrtničeno vznemirjeno Savo. Andrej Jemec pa izhaja iz radikalnejših možnosti modernejšega, bolj abstraktnega, a zelo gibkega in vsakokratni vsebini prilagodljivega izraznega jezika, ukoreninjenega v humusu zahodnoevropske moderne umetnosti, kot iz svojega primarnega likovnega izhodišča in skozenj, podobno kot véliki prednik, izraža prekipevajočo ljubezen do življenja in sveta.

Ves, kar ga je, zajema v življenjsko celovitost svojega pogleda vse, kar se dogaja na svetu (v številnih slikah se je izrecno likovno odzval tako na sodob-

ne apokaliptične kot na zgodovinsko-politične pojave in razmere). Oznanja nam, da na svetu sije eno sonce za vse, a pri tem ohranja skrb za usodo domovine ter izpričuje pesniško zavest o dragocenosti slovenstva, ki jo razbira tudi s sklicevanjem na bogastvo naše umetnosti in kulture. Že v osnovi svojega ustvarjalnega impulza pa sije kot

angažiran oznanjevalec moči življenja, ki ga zanosno dojema v njegovem brezmejno pestrem bogastvu, raznoliki barviti polnosti in hkrati veliki krhkosti, zato ga ponekod slika tudi v luči smrti kot padanja v temo, ki naseljuje njegov nočni pogled med kozmične planete, hieroglifske meglenice ter razpršene iskre in zvezde.

Podoba umetnikove domovine je v bistvu podoba samega ustvarjalca, ki – spojen z mislijo nanjo – s svojo potezo in barvo vnaša v navidezen likovni in manj navidezen svetovni kaos lastno osebno energijo in spreminja realnost v ustvarjalno vizijo oziroma ekstatičen privid. Skozenj se pretakajo življenje narave, zatišja do-

mov, bleščava zidov in cest; na meji tik pod nebom pa lahko zaslutimo stiliziran obris Triglava, na katerega se kot na mitičnega varuha in pričevalca zgodovine zanašajo že verzi nekdanj pri Slovencih nadvse popularnih domovinskih budnic. Njihov duh je do danes sicer v glavnem izzvenel in tudi slikarski krajinarski motivi so postali bolj nosilci osebnih intimnih občutij kot domovinskih idej. Pa vendar se lahko spomin nanje preraja tudi skozi povsem različne izrazne načine in umetnostne smeri, vsaj ob mislih na trajne, četudi spreminjajoče se vrednote, kakršna je za sicer vse prej kot domačijsko naravnane umetnika Andreja Jemca njegova domovina. Le da se je umetnik prepustil njenemu slikanju brez razvidnejše vnaprejšnje intence, gledalčev pogled nanjo pa je usmeril z naslovom, ki predpostavlja domovino kot itaško pokrajino človeške oziroma slovenske pripadnosti ter kot ustvarjalen življenjski utrip. ■

